

povinnosťou, lebo ved' smerujú k uskutočneniu najvyšších ideálov, ktoré vláda sleduje. V takomto presvedčení vraždil nemecký vojak židov, nehľadiac ani na ženy a malé deti.

Vidíme teda, že ovládať možno masu aj pomocou ideálov, ktoré majú nemravné, neľudské, skazonosné dôsledky, nedôstojné kultúrneho človeka, nedôstojné kresťana. Tieto falošné ideály opierajú sa obyčajne o najnižšie vášne človeka, ako je egoizmus, závisť, nenávisť, pýcha a pod. Vždy sa v nich apeluje na najnižšie záujmy, na egoizmus, podceňuje sa závisť a nenávisť proti druhým skupinám a vyvoláva sa pýcha na seba samého a vlastné snaženie. V tomto sú spoločné črty pri zachycovaní nekritickej a nerozmýšľajúcej masy skoro u všetkých totalistických režimov. K akému kultúrnemu úpadku, do akej katastrofy vedie sledovanie takýchto falošných ideálov, ktoré neberú ohľad na absolútne mravné hodnoty, videli sme na osude Nemecka.

Aby nemohol byť svedený, musí si dnešný človek vypestovať schopnosť kritičnosti, musí veľa premýšľať nad tým, čo sa mu takto podáva, opatrne to vážiť a domýšľať mravné dôsledky týchto ideálov. Musí sa k tomu vybudovať ucelený svetový a životný náhľad vychádzajúci z Boha ako prvopočiatku a posledného cieľa stvorenstva, z Boha, pred ktorým moderný človek uteká a schováva hlavu do piesku, musí sa vrátiť k mravným hodnotám kresťanstva, ktoré sú ako nosná kostra v základe našej civilizácie a bez ktorých by bol spoločenský život bojom všetkých proti všetkým alebo otroctvom. Tým získa najspoločnejšie merítka pre posúdenie toho, čo sa mu v propagande ako kýžený ideál podáva. Takto bude môcť čeliť zneužitiu týchto spôsobov vlády.

Príspevok sme prevzali z denníka Sloboda, roč. I., č. 108, 11. september 1946, s. 3. Lexiku, syntax a pravopis sme redakčne neupravovali.

FERKO SKYČÁK: **NÁŠ PRÍSPEVOK KU POKOJU**

Smelo sa púšťame do zvládnutia zdanlivo tak vzdialenej a stratenej veci, ako je svetový mier. Pravda, nesmieme sa nazdávať, že mier tento môžeme uskutočniť razom, hybom jedinej ruky, otočením nejakej tajnej kľuky, ktorú ľudstvo doteraz nepoznalo. Svetový mier nemôžeme budovať ani na spôsob nejakého veľkého technického diela, ako sa napríklad buduje Oravská priehrada, kde stavba sa rozvrhuje na desaťročie, kde práca pri všetkých ťažkostiach s mesiacom na mesiac, s roka na rok viditeľne pokračuje a rastie. Nie, svetový mier nie je vecou jednotlivcov a skupín. Nijaký diktátor alebo svätec, nijaký filozof alebo národohospodár, nijaký bankár alebo kňaz, ani pápež sám osebe nemôže tento mier privodiť. Svetový mier je záležitosťou božou a ľudskou navzájom. Je vecou ducha a hmoty, preto, hoci je v základe jednoliaty, pojíma do seba všetky priestorové a časové čísla tohto sveta. Hoci vyrastá z ľudských myslí a srdiec, zahrnuje v sebe každé vlnenie inštinktu a každý záchvev hospodárskej reality. Svetový mier nemožno vytvoriť len nejakou novou mocenskou organizáciou, európskou alebo

svetovou. Je to vec, do ktorej sa musí zapojiť a do ktorej prirodzene ústi a vzkypuje každá ľudská myšlienka a výkon. Každý jednotliviec a každá skupina musí budovať svetový mier, a to zúčastnením sa a správnym zvládnutím páľčivých hnutí svojej doby.

V novšej prítomnosti so stanoviska svetového mieru osobitne háklivým a nebezpečným zjavom je *ľudská útočnosť*. Ani by sa nezdalo na prvý pohľad, ako sa toto hnutie rozrástlo na celom svete a ako mocne zachytilo aj naše Slovensko. Len keď sa lepšie prizrieme, zbadáme, že ľudia hodnotia nadšenie ako posadnutie. Kým radikalizmus chápu ako non plus ultra života, zatiaľ umiernené hľadanie pravdy odsudzujú ako slabošstvo, ktoré miesto toho, aby bojovalo do posledného dychu, hľadá cestu pohodlného vyrovnania. V novších časoch okolo fanatizmu tvorí sa priam posvätný a nedotknutelný mýtus. Pre mnohých dnešných ľudí je podozrivá každá syntéza. No a kompromis, čo aj najsprávnejší a najslušnejší, chápe sa ako hanebná zrada. Prekvapene zisťujeme, kam sme až zašli. Pre masových ľudí, hoc by boli aj politikmi a činiteľmi náboženskými, platí dnes len to, čo bezohľadne a vzrušene vymáha svoju vec. Za vrchol úspešnej metódy sa pokladá len to, čo sa vypovie pateticky, čo vyvoláva tumult, smiech alebo nadšenie, čo ľudí neodolateľne strhne, čo sa vyhráza a hryzie, čo existencie ničí, alebo nové kreuje s dnes na zajtra krátkou cestou. Expresnou rýchlosťou plánuje a buduje železnice a autostrády, na ruby obráti za deň sociálne ustanovizne, bez ohľadu na to, či je to opravdive potrebné a či jesto na to náležitého krytia.

Mnohí takéto pokračovanie pokladajú za výdobytok novej doby. Že je tomu tak, dokazujú konkrétne fakty. Je dostatočne známe, že útočný fanatizmus je spoločným programovým menovateľom dvoch tak protichodných stanovísk, ako je marxizmus a fašizmus. Od neľudsky jednostranne vycibreného boľševického technika sa požaduje práve taká fanatická dôvera a viera vo vlastnú partaj ako od národosocialistického intelektuála.

A aj u nás, na Slovensku, mnohí vedúci činitelia oháňajú sa podobným duchom útočnosti. Z mnohých, veľmi mnohých prejavov sú zvlášť príznačné prejavy o straníckej útočnosti. Príznačné a ostré sú slová nášho, ináč znamenitého poslanca Pavla Čarnogurského, ktorý vlni v Politickej škole na Sliachi hovoril nám o "istej fanatickej neoblomnosti v jednaní s protivníkom, jednostrannom a vyhranenom straníckom svetonázore".

S toho hľadiska je zaujímavý aj úvodník horlivého redaktora Slovenskej politiky Andreja Brázdu zo dňa 24. X. 1943 pod titulom "Obnovme nadšenie mladých"; píše medziiným: "Nič iné ako nadšenie nerozhodovalo vtedy, keď sa mládež stala pojmom v národe, keď spomienka na ňu privádzala ľudí do varu, uspokojovala... Zostarli sme azda, keď dnes už vzdialeno posudzujeme fanatické demonštrácie, bez ohľadu na to, aký trest bude sledovať... povestná odvaha, s ktorou musel rátať ako s dravou silou... každý nepriateľ slovenského národa... ohľady by vedely z nás urobiť otrockých mameľukov." Neopakoval a necitoval by som tieto slová jednotlivcov, ktoré boli beztoho nadhodené efemerne, keby nevyvieraly z hĺbín najvnútornejšieho presvedčenia dnešných čias.

Je zvláštne, že podobné smýšľanie útočnosti zahniezdzuje sa aj do subtilných oblastí náboženských. Dnes mnohí od náboženstva nehľadajú poučenie v mnohotvárných priepastiach života, ale žiadajú len oduševnenie. Žiadajú, aby kostol bol len miestom

vzrušenej zbožnosti, a nie miestom celkového duchovného usmerňovania. Žiadajú, aby kňaz bol len na vzbudzovanie tejto vzrušenej zbožnosti a aby sa nijako nemiešal do oblasti prirodzených kultúrnych hodnôt. Aby kultúrny časopis, i keď kresťanský, zapodieval sa výlučne s božskými úvahami. Odkazujú nám: "Keď už chcete hovoriť o náboženstve, píšete rózne a odhalene, podávajúte myšlienky, ktoré strhávajú a oduševňujú, a neotravujte nás filozofickými úvahami." Ani si neuvedomujú, aké blízke je toto smýšľanie "čistému" náboženskému radikalizmu tolstojovskému, podľa ktorého "evanjeliá nehlásajú nič iného len oslobodenie od nadvlády, majetku, zárobku, svojeti, stavov, hodností, súdov, polície, štátu, cirkvi, vedy, umenia, vojska. To všetko je len prekážka ľudského šťastia, klam a mam, diabolská slučka, ktorej kresťanstvo zvestuje veľký súd".

Ľná forma náboženského radikalizmu prejavuje sa v časovej nedočkavosti a bojovnosti. Z mnohých prejavov podobného rázu spomínam si na článok Jura Kozu-Matejova, vo februárovom čísle "Duchovného pastiera". Hovorí tam o nerozbornom šiku katolíkov, "taká mravná, kultúrna, hmotná a masová sila vytrvalým a dôsledným bojom musí si za *krátky čas* vydobýť všetko. I úrady, vládu, parlament a zákonodarstvo". Alebo zacitujme si slová "Linzer Quartalschriftu" (roč. 72. str. 616): "Nech sa nik neodovzdáva pohodlnému sebaklamu. Doba polovičatostí, *zhnitých kompromisov* ("fauler Kompromisse") pominula. Tu je chvíľa obrovského boja. Ide o všetko." Slová tie boli napísané roku 1919, teda je tomu 25 rokov, jednako ako by pochádzaly z úst dnešných rečníkov-bojovníkov, chcúcich v chvíľkovom útoku ovládnuť všetko. Toto je ten pravý radikalizmus ľudský, ktorého podstatou je, že chce mať všetko, alebo nič, a to hneď a ľahko. Pritom sa nazdáva, že je výlučným a neomylným vlastníkom pravdy.

Po tomto všetkom, čo som tu vypočítal, zdôrazňujem, že duch útočnosti v svetských oblastiach nevyhnutne rúti sa do kodifikovania násilia. Je jasné, keď jedna skupina ľudí alebo mienok si môže dopriať prepych fanatického a neoblomného zachádzania s protivníkom, môže si to dovoliť i druhá i tretia. A tak nastane to povestné "bellum omnium contra omnes". Nastane vláda kvantity a násilia. Slabé a malé národy, slabé individua stanú sa len materiálom pre mocných. Obyčajne sa však stáva, že malá, ale sfanatizovaná a dobre zorganizovaná skupina ľudí zámerne a rytmicky začne opakovať volanie na slávu, na hanbu alebo na smrť, a veľká, nerozmýšľajúca masa dáva sa zpryu len zaviesť, potom aj oduševniť a nakoniec terorizovať. Miesto tichej a pomalej účinnej pravdy a dobroty svetom zavládne démonia silných a urážlivých slov, ktoré rania; pátos náreku a kriku, ktorý zavádza; a náruživosť bezohľadnej zvady, ktorá spôsobuje krv, slzy a hriech.

Duch útočnosti však v duchovných oblastiach ľahko zvädza k "výkladovému náboženstvu". To znamená, bez vlastného posväcovania, z číreho osobného záujmu brojiť za náboženské heslá. Takýto duch pracuje len s vonkajšími prostriedkami a najradšej by videl oheň padať s neba na všetkých inovercov a ich diela. Ďalej útočný duch v náboženstve uvádza do konfesionalizmu v jeho pejoratívnom smysle. Nieкто sa natoľko zavŕta do vlastnej náboženskej partaje, že okrem nej nevidí na svete nič, nijakej pravdy a práva. I keď je to niekedy človek celkom dobromyseľný a činný, je nebezpečný, skazonosný a rozkladný, lebo okrem zbežných šimľov vlastnej partaje nevidí

nič veľkého, nijaké veľké skutočnosti, nijaké šľachetné snahy. Je tak zakuklený do kráčov vlastných záujmov, že so závistlivou nevraživosťou sleduje a gáni na každý prejav, ktorý pochádza odinakiaľ. Nemôže otvoriť srdce pre pravdy a veľkoleposti druhej strany. A najhoršie je pritom, že o svojej vlastnej krpatosti nič nevie. Vytýka iným práve to, čím sám je najväčšmi postihnutý. (Vid' Národné noviny zo 4. nov. 1943, ktoré tu hovoria o "bacile cirkvičkárstva.") Deje sa to u nás na všetkých stranách. Ako sa do nesnášlivého srdca zahrabáva jedna strana, to isté robí aj druhá. Tým sa čoraz väčšmi vytvára podráždené a neznesiteľne nenávisťné ovzdušie, ktoré môže privodiť národnú katastrofu. Mysleli sme si, že sa táto maximálna predráždenosť prekonala už v dobe náboženských bojov. A hľa, ešte vždy, a to v našich dňoch, máme s tým istým symptómom do činenia. Keď dôjde u nás k nejakému osudovému obratu a najväčšmi bude potrebné spoločné slobodné rozhodnutie celého národa, budú rozhodovať vášne a proti sebe zahrabané fronty a stroskotá všetko, čo snaženiami generácií ťažko sa vybudovalo. V tomto vidíme naše najväčšie národné nebezpečenstvo.

Oproti všetkým takým formám útočnosti treba sa nám postaviť plánovite a rozhodne každý deň. Väčšmi pestovať kresťanskú umiernenosť a zriekať sa ešte aj myšlienky fanatizmu. Je to príkaz a požiadavka aj rýdzej ľudskej múdrosti. Podľa metafyzicky zistenej presnej úvahy štruktúra ľudskej spoločnosti je niečo tak jemného a složitého, že vrútiť sa do toho drábskymi čižmami násilia znamená spôsobiť prvieskôr katastrofu sebe a iným. Suma ľudských myšlienok a túžob je niečo tak nesmierne vysokého a vznešeného, že ich nemožno uspokojiť nijakými výlučne krvnými sväzkami a hospodárskymi poriadkami. Bude to možno iba vyrovnaním viazanosti a slobody, slobodnou výškou náboženského a občianskeho poriadku.

Predovšetkým kresťanský postoj vyžaduje zriekať sa každej fanatickej útočnosti. Rýdza umiernenosť je jedna z najveľkolepejších stránok kresťanstva. Prekrásne a dejinne dokázateľnou neomylnosťou hovorí Kristus Pán v horskej reči: "Blahoslavení sú tichí, lebo oni budú vládnuť zeme." (Matúš 5, 4.) Tichosť, pokora, umiernenosť bola v očiach Ježišových cesta, ktorou človek má kráčať každý deň. "Vezmite na seba moje jarmo a učte sa odomňa, lebo som tichý a pokorný srdcom. A nájdete odpočinok pre svoju dušu." (Matúš 11, 29.)

Príspevok sme prevzali z Obrody, roč. 1, 1943, č. 4, s. 162-169. Redakčne sme ho neupravovali.

FRANTIŠEK SKYČÁK: SAMOSTATNÉ CHÁPANIE SVETA

Samostatné chápanie sveta neznamená, aby každý človek začal filozofovať odznova, ako by doteraz nikto nebol poznal nič pravdivého a cenného. Tak by sa znemožnil pokrok. Rovnako neznamená, aby každý, kto ho chce dosiahnuť, všetky svoje presvedčenia preskúmal prísne kriticky až do najpodrobnejších jednotlivostí. Potom by sa nedalo skoro žiť. Ale treba požadovať, aby si hlavné tézy, z ktorých vychádza a na ktorých buduje, nadobudol vlastným preniknutím daností. Pre pravdy, ktoré majú platiť ako princípy, prísne vecná kritika je aspoň požiadavkou. Nesmie sa stať, žeby celé smýšľanie viedly slepé pudy a iracionálne vplyvy ako vyššie poznávacie schopnosti.